

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

**РИМСЬКЕ ПРАВО І СУЧАСНІСТЬ.
ЕПІДЕМІЇ В ЄВРОПІ І ПРАВО:
ВІД РИМУ ДО COVID-19**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

12 червня 2020 року

Одеса
Фенікс
2020

УДК 341.9 (075.8) : 351.77

P 51

За загальною редакцією:

доктора юридичних наук, професора Є. О. Харитонова

Упорядники-укладачі:

Спасова Катерина Іванівна – асистент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Лоншакова Валерія Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Чуфай Лілія Романівна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

**Група організаційного та технічного забезпечення
Міжнародної науково-практичної конференції:**

Глиняна Катерина Михайлівна – доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Омельчук Олександр Сергійович – доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Спасова Катерина Іванівна – асистент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Лоншакова Валерія Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Римське право і сучасність. Епідемії в Європі і право: від Риму до COVID-19 : матер. Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. Є. О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2020. – 95 с.

ISBN 978-966-928-564-5

У збірці містяться матеріали доповідей з теоретичних, історичних і методологічних проблем цивільного права та процесу, права власності, IT-права та інших галузей приватного права, які були оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції, яка відбулась 12 червня 2020 р. в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямовано на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженнями науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в практичній діяльності.

УДК 341.9 (075.8) : 351.77

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Міжнародної науково-практичної конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів та установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978-966-928-564-5

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2020

Халабуденко Олег Анатолійович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент Київського національного
університету будівництва і архітектури

Мегесь Ірина Вікторівна,
студентка факультет урбаністики та просторового планування Київського
національного університету будівництва і архітектури

ПРЕЮДИЦІЇ В РИМСЬКОМУ І СУЧАСНОМУ ПРАВІ (ЦИВІЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ)

У спеціальній літературі поняття «преюдиція», або «преюдиціальність» визначаються як обов'язок юрисдикційних органів приймати без доказів факти, встановлені рішенням суду, що набрали законної сили. У вітчизняній юридичній науці теоретичні основи застосування правил про преюдиції досліджували М.І. Штефан [1], В.В. Масюк [2], А.І. Бережной [3], Т.В. Степанова [4] та інш.

Ідея та основні конструктивні особливості преюдицій беруть свої джерела в римському праві. Термін преюдиціальність походить від лат. *praeiudicialis* – то, що стосується попереднього судового рішення. Робіт, присвячених преюдиції в римському праві не багато, хоча згадки про відносини, пов'язані з преюдиціальними фактами, в різних сферах юридичної діяльності зустрічаються досить часто.

Зокрема, збереглись документальні свідчення про застосування преюдиції в римському праві: це фрагмент таблиці, яка містить текст 2-х законів, прийнятих і для Риму, і для муніципіїв Октавіаном Августом ймовірно в 17 р. до н.е., і які, по суті, замінювали кодекс процесуального кримінального (*lex Iulia iudiciorum publicorum*) і цивільного (*lex Iulia iudiciorum privatorum*) права [5, с. 191], оскільки детально регламентували формулярне судочинство. У написі *Corpus Inscriptionum Latinarum* зазначено: *SINE PRAEIVDIC PVBLICO AVT PRIVATORUM quod haec recusat* [6] – «без преюдиції в публічному та приватному праві не можна знову виносити рішення».

Формулярний процес, при позитивному для позивача вирішенні справи, завершився або *adiudicatio* (присудженням позивачеві певної частини спірної речі), або *condemnatio* (присудженням до сплати певної суми). Однак під впливом названих вище законів, процес в ряді випадків міг також бути спрямований на встановлення фактів, що мають преюдиціальне значення – *praeiudicio*. У цих випадках судовий розгляд було націлене на встановлення фактичного стану справ, якому в силу судового рішення буде надано чинності

права (*praeiudicium*), але тільки щодо осіб, які взяли участь в процесі. Так, задоволення вимоги про присудження окремої речі зі складу спадкового майна могло розглядатися як попереднє рішення спору про спадкові права в цілому, а тому відповідач (власник спадкової маси, який заперечував, що позивач є співспадкоємцем) міг погодитися на процес тільки в тому випадку, якщо судове рішення у даній справі не мало преюдиціального ефекту щодо ширшого питання [7].

Крім того, преюдиціальне позови, відповідно до *lex Iulia iudiciorum privatorum*, були адресовані до встановлення правового статусу осіб, що знайшло надалі закріплення в Інституціях Юстиніана – *an aliquis liber sit* [4. б. 13; 8] – «чи є він вільної особою», служили попереднім рішенням за позовами проти третьої особи, яка утримувала дитину батька. Зауважимо, що саме в формулярному процесі закріплюється принцип, згідно з яким «предмет судового розгляду стає *res iudicata* – річчю, щодо якої винесено судове рішення і, якщо позивач побажає порушити новий процес на тих же підставах, то відповідач завжди може відхилити його вимогу за допомогою *exceptio rei iudicatae vel in iudicium deductae*» [9, с. 202].

Зазначені уявлення та принципи римського права щодо преюдиції послужили підґрунтям доказового права сучасного цивільного процесу. Отже, суть преюдиції при розгляді цивільних справ полягає в тому, що сторони процесу звільняються від тягара доведення фактів, які раніше були встановлені рішенням судової інстанції. При визначенні факту преюдиціальним принципове значення мають такі умови: 1) тотожність суб'єктного складу і фактичних обставин в раніше розглянутій справі та справі, яка розглядається; 2) характер юридичних актів і фактів.

Згідно з ч. 4 ст. 82 ЦПК [10] обставини, встановлені рішенням суду у господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді іншої справи, у якій беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини, якщо інше не встановлено законом.

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у постанові від 27 листопада 2019 р. у справі No 753/4078/17 посилаючись у своїй Постанові на преюдиціальність раніше доведених фактів, зазначив, що: «Преюдиціальність – обов'язковість фактів, установлених судовим рішенням, що набрало законної сили в одній справі для суду при розгляді інших справ. Преюдиціально встановлені факти не підлягають доказуванню, оскільки їх з істинністю вже встановлено у рішенні й нема потреби встановлювати їх знову, тобто піддавати сумніву істинність і

стабільність судового акту, який вступив в законну силу. Суть преюдиції полягає у неприпустимості повторного розгляду судом одного й того ж питання між тими ж сторонами. Преюдиціальне значення мають лише рішення зі справи, в якій беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини» [11].

Зауважимо, що в ряді випадків преюдиціальне значення, що поширюється на всю юрисдикцію, мають факти, розглянуті в порядку окремого провадження (через відсутність спору про право), зокрема, про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним, визнання громадянина безвісно відсутнім і оголошення громадянина померлим.

Складніші справи при встановленні преюдиціального характеру процесуальних юридичних актів. Так, преюдиціальне значення визнається за ухвалами, що набрали законної сили, про затвердження мирової угоди, про прийняття відмови від позову, про угоду щодо передачі спору третейському суду, за окремою ухвалою суду. Однак більшість інших актів судових органів, якими спір не розглянуто по суті, преюдиціальне значення не мають.

У всякому разі від доказування звільняються загальновідомі юридичні факти, визнані такими судом (презумпції): обставини, визнані судом загальновідомими, не потребують доказування (ч. 3 ст. 75 ГПК [12]; ч. 3 ст. 82 ЦПК).

Таким чином, ідея преюдиція, як і переважна більшість досягнень юридичної науки, бере свій початок в римському праві. Саме в римському праві вперше закріплюється принцип, що встановлені в суді факти мають преюдиціальне значення (при наявності спору про право) тільки для сторін процесу. Преюдиції займають особливе місце в сучасному цивільному процесі, вони забезпечують оптимізацію судового процесу, у тому числі економію сил і часу у розгляді й вирішенні справи та авторитет актів судової влади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс; Підруч. Для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. 624 с.
2. Масюк В.В. Презумпції і преюдиції в цивільному судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2010. 20 с.
3. Бережной О.І. Преюдиціальність судових рішень у Кримінальних справах Монографія.- Х.: СПД ФО Вапнярчук Н.М. 2004. 176 с.
4. Степанова Т.В. Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю економіко-правового ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова, м. Одеса, 14–15 верес. 2018 р. Одеса : ОНУ, 2018. С. 431–436.
5. Бартошек М. Римское право (понятия, термины, определения). М.: Юридическая литература, 1989. 448 с.
6. Corpus Inscriptionum Latinarum XIV: Inscriptiones Latii veteris Latinae. Ed. H. Dessau. 1887 (impr. iter. 1968) URL: <https://arachne.dainst.org/entity/2460451> (дата звернення: 09.06.2020).
7. Дождев, Д.В. Римское частное право: учеб, для юридических вузов /Д.В.Дождев. М.: Норма, 2011. 784 с.
8. IUSTINIANI INSTITUTIONES. Recognovit Paulus Krueger (Corpus Iuris Civilis, vol. I) URL: <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/> (дата звернення: 09.06.2020)
9. Гарсиа Гарридо, Мануэль Хесус. Римское частное право: казусы, иски, институты /Мануэль Хесус Гарсиа Гарридо ; пер. с исп.: [Ю.В .Пущаев и др.] ; отв. ред. - Л.Л. Кофанов. М. : РГБ, 2007. 812 с.
10. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492.
11. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 27 листопада 2019 р. у справі № 753/4078/17 URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/86070441> (дата звернення: 09.06.2020).
12. Господарський процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.56.

Колісник Олена Вікторівна,

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

КОЛЕКТИВНІ ПОЗОВИ ДО КИТАЮ ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА

Незважаючи на те, що вірус COVID-19 охопив понад 200 країн світу, лише США наважилися офіційно звинуватити Китай у поширенні біологічної зброї, пред'явивши колективні позови до Китаю, при чому подавши їх одразу у декількох штатах – Невада, Флорида, Техас. У квітні 2020 р. проти китайського уряду та КНР в цілому також подано позов Генпрокурором американського штату Міссурі.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
<i>Харитонов Євген Олегович</i>	9
ПАНДЕМІЇ ВІД СТАРОДАВНЬОГО РИМУ ДО КОВІД-19: НЕЗАСВОЄНІ УРОКИ	
<i>Харитонova Олена Іванівна</i>	14
ПАНДЕМІЯ COVID-19 І ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	
<i>Давидова Ірина Віталіївна, Резніченко Семен Васильович</i>	17
ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДПISУ В УМОВАХ КАРАНТИНУ	
<i>Діковська Ірина Андріївна</i>	21
COVID-19 ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОНВЕНЦІЄЮ ООН ПРО ДОГОВОРИ МІЖНАРОДНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ТОВАРІВ 1980 РОКУ	
<i>Сафончик Оксана Іванівна</i>	23
ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ ДО ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ПРАВОВІДНОСИНАХ, ПОДІБНИХ ДО ШЛЮБНИХ	
<i>Сурілова Олена Олексіївна</i>	27
САНІТАРНО-ЕПІДЕМІЧНА БЕЗПЕКА НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ: ГЕНЕЗА ТА ВИКЛИКИ COVID-19	
<i>Бабич Ірина Григорівна</i>	30
ПРИНЦИП С ПРАВЕДЛИВОСТІ ВІД РИМСЬКОГО ПРАВА ДО ПАНДЕМІЇ COVID-19	
<i>Берназ – Лукавецька Олена Михайлівна</i>	34
ДИСТАНЦІЙНІ МЕДИЧНІ ПОСЛУГИ ТА ТЕЛЕМЕДИЦИНА	
<i>Глиняна Катерина Михайлівна</i>	36
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ	
<i>Ємельянова Людмила Василівна</i>	40
ПОРУКА У РИМСЬКОМУ ПРАВІ ЗА ЧАСІВ ЮСТИНІАНА	
<i>Кривенко Юлія Василівна, Адаховська Надія Сергіївна</i>	43
ПРАВО НА ВІРОСПОВІДАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНО ВІРУСУ COVID-19	
<i>Некіт Катерина Георгіївна</i>	45
ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ПОЄДНАННЯ В ОДНІЙ ОСОБІ ДОВІРЧОГО ВЛАСНИКА ТА ВИГОДОНАБУВАЧА	

<i>Никитченко Олена Едуардівна, Мартинюк Едуард Іванович</i>	49
РЕЛІГІЙНА СВОБОДА І ПАНДЕМІЇ В ЄВРОПІ	
<i>Олійник Оксана Степанівна</i>	52
ПРИНЦИП АБСТРАКТНОСТІ В РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ	
<i>Токарева Віра Олександрівна</i>	55
ЗЛОВЖИВАННЯ ЦИВІЛЬНИМ ПРАВОМ НА ІНФОРМАЦІЮ У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ	
<i>Халабуденко Олег Анатолійович</i>	60
COVID-19 ЯК ТРИГЕР КОНСТРУЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ДІЙСНОСТІ	
<i>Халабуденко Олег Анатолійович, Мегесь Ірина Вікторівна</i>	64
ПРЕЮДИЦІЇ В РИМСЬКОМУ І СУЧАСНОМУ ПРАВІ (ЦИВІЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ)	
<i>Колісник Олена Вікторівна</i>	67
КОЛЕКТИВНІ ПОЗОВИ ДО КИТАЮ ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА	
<i>Бенецький Сергій Дмитрович</i>	70
ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТА ПОНЯТТЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	
<i>Килимник Юлія Анатоліївна</i>	72
ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ: ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ	
<i>Колодін Артем Олексійович</i>	75
ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ПОРІВНЯННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ЧАРТЕРУ: СХОЖІСТЬ ТА ВІДМІННОСТІ	
<i>Лебедєва Ганна Володимирівна</i>	78
НОРМИ МОРАЛІ ТА ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА: ВПЛИВ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК	
<i>Тищук Наталія Олексіївна</i>	79
ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ МАЛОЛІТНІХ ТА НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ ПРИ ВЧИНЕННІ ПРАВОЧИНІВ	
<i>Ващак Владислав Анатолійович</i>	83
ВОЛОНТЕРСТВО ЯК СКЛАДОВА ПРИВАТНОПРАВОВИХ ВІДНОСИН У БОРОТЬБИ ІЗ COVID-19	
<i>Феденко Єлизавета Михайлівна, Берназ-Лукавецькою Оленою Михайлівною</i>	85
ОКРЕМІ ПИТАННЯ СПЛАТИ ШТРАФНИХ САНКЦІЙ У ПЕРІОД ЗДІЙСНЕННЯ КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З COVID-19	

Цибульська Юлія Миколаївна 88
ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОВІТУ ПОДРУЖЖЯ